

ÖĞRETMENLERİN GÜNCEL SORUNLARI*

*İbrahim HABACI***

*Esra KARATAŞ****

*Fadime ADIGÜZELLİ*****

*Abdullah ÜRKER******

*Receb ATICI******

ÖZET

Bir ülkenin gelişmesinde eğitimin payı büyüktür. Eğitime yatırım yapan ülkeler her açıdan gelişmektedir. Eğitimi etkileyen birçok unsur vardır ama bunlardan en önemli olanı öğretmendir. Çünkü eğitimi etkileyen diğer unsurlar öğretmen olmadan bir anlam ifade etmez. Doktoru, bilim adamını, siyasetçiyi, mimarı, işçiyi, memuru yetiştiren öğretmendir. Öğretmenler okulda sadece öğretim görevini yerine getirmez bunun yanında eğitim görevini de yerine getirir. Yani, öğretmenler öğrencileri bilgi ile donatarak meslek sahibi olması konusunda yardımcı olurken bir taraftan da düşünceleri, davranışlarıyla öğrencilere model olarak öğrencilerin kişiliklerinin şekillenmesinde önemli rol alırlar. Öğretmenler, öğrencileri şekillendirirken aynı zamanda toplumu ve ülkeyi de şekillendirmiş olurlar. Ülkelerin geleceği yani genç kuşaklar öğretmenlerin elinde şekillenir. Genç kuşak ne kadar iyi yetiştirilirse toplumun refahı, mutluluğu ve kalkınması bir o kadar artar. Bunun gerçekleşmesi için öncelikle öğretmenlerin kendine güvenmesi, alan bilgisinin iyi olması, pedagojik formasyonun yeterli olması yani iyi yetiştirilmesi belki de daha da önemlisi öğretmen olacak kişinin bu mesleğin ne kadar önemli olduğunun farkında olması gerekir. Öğretmenler ne kadar iyi yetiştirilirse, ne kadar çalışma koşulları uygun hale getirilirse eğitimin kalitesi artar dolayısıyla çağdaş, huzurlu bir ülkenin kurulması sağlanmış olur. Ülkelerin kaderlerinde doğrudan etkili olan öğretmenlerin işlerini iyi yapabilmeleri için öncelikle iyi yetiştirilmeleri, sonra da çalışma şartlarının uygun hale getirilmesi lazımdır. Bu araştırmanın amacı, ülkemizdeki öğretmen sorunlarını belirleyip, bunları betimlemektir. Yapılan bu çalışmada günümüzdeki öğretmen sorunları betimlenip bu sorunların çözümüne katkıda bulunabileceği için önem arz edebilecektir.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi El-mek: ibrhabaci@hotmail.com

*** Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi, El-mek: esrakrts@hotmail.com

**** Dr. Ukrayna Kiev Milli Pedagoji Üniversitesi

***** Dr. Ukrayna Kiev Milli Pedagoji Üniversitesi

***** Dr. Ukrayna Kiev Milli Pedagoji Üniversitesi

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Meslek, Öğretmen, Öğretmen Sorunları, Statü.

TEACHERS IN THE CURRENT PROBLEMS

ABSTRACT

Education has a significant role in the development of a country. As it is widely accepted, Countries investing in education have been developing fast in all aspects of life. There are many factors affecting education, but they are not effective as much as a teacher. Without teacher, other factors can't be significant enough as much as they are supposed to be. He is the teacher who trains doctor, scientist, politician, architect, worker, officer and so on. Teachers are not only the instructors working in school to make students be the future's professionals but also they are the pedagogues who are trying to be the best real role models for their students with their thoughts, life styles and attitudes and above all they have a crucial role in the formation and development of their student's characters during their school lives. As teachers are developing and forming the members of the population, they are also developing and forming the population they are living in. The better new generations are trained, the wealthier and happier population we will have. To be able to do all these things mentioned above, of course, there are some conditions to be done completely. In return a teacher should have strong self-confidence, good field information, good pedagogical formation and in addition to these s/he should be aware of the importance of the profession s/he will do. If the teachers are trained well and their working conditions are developed in accordance with the today's needs, quality of the education can be increased. This also opens the ways taking us to a developed, peaceful and wealthy country. The aim of this study is to determine the teachers' problems and put them forward. This study has a great significance as it can be helpful and make a contribution to solution of teachers' problems.

Key Words: Education, Profession, Teacher, Teacher Problems, Statute.

GİRİŞ

Eğitim, bireyin davranışında kendi yaşantısı yoluyla istenilen davranışı kazandırma sürecidir. Eğitimin amacı, bireyin kendini gerçekleştirme, kendine ve topluma yararlı hale gelmesi, ortaya çıkan sorunlara çözüm bulma, problem çözme yeteneğinin kazandırılmasıdır (Ercan, 2003). Özden(1999)'ne göre; öğretmenler, eğitim sisteminin en temel ögesidir. Bir ülkenin kalkınmasında, nitelikli insan gücünün yetiştirilmesinde, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleşmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında öğretmenlerin başrolü oynamaları beklenmektedir (Özden, 1999).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Öğretmenlik bir meslek olarak düşünüldüğü ilk günden günümüze dek her dönemde tüm toplumların birey yapılarının şekillenmesinde, çağdaşlaşmada ve medeni bir Dünya düzeni kurulabilmesinde en büyük pay sahibi meslek olmuştur (Arabacı vd. , 2012).

Öğretmen öğrenme aracıdır, sınav yapan, disiplini sağlayan, orta sınıf ahlakının savunucusu ve vekildir. Öğretmen güvenilir kişidir, yedek velidir, öğrenci danışmanı, meslektaş ve toplumsal katılımcıdır. Bir ülkenin geleceğinin mimarı, öğretmenlerdir. Mühendisini, doktorunu, avukatını, öğretmenini, askerini, polisini, şoförünü, kısacası toplumun her kesiminde hizmet veren insan gücünü yetiştirenler hep öğretmenlerdir. Ülkelerin kaderlerinde öğretmenler çok önemli roller oynamaktadır (Balci, 1991).

Kaur vd. (2008)'ne göre; bir ülkenin gelişmesi, öğretmenlerin kalitesine, eğitimsel materyallerine, güncel kütüphanelere, iyi geliştirilmiş müfredata v.s bağlıdır. Bunların hepsi gereklidir ama kalifiye ve iyi motive olmuş öğretmenler olmadan diğerlerinin hiçbir anlamı yoktur (Akt: Gündüz, 2011). Çelik(1997)'e göre; bu anlamda öğretmenler eğitim sisteminin çekirdeği gibi düşünülebilir. İnsan kaynakları yönetimindeki son gelişmeler örgütlerdeki başarının teknolojik kaynakları geliştirmekten çok insan kaynaklarının geliştirilmesine bağlı olduğunu göstermektedir (Akt: Gündüz, 2011). Toplumsal düzeyde eğitim öğretimde reformlar yapılsa da öğretmenlik mesleğinde çağın koşullarına göre iyileştirmelerin yapılmaması, eğitim öğretimin kalitesini etkilemektedir (Gündüz, 2011).

Öğretmenlerin işlerini iyi şekilde yapabilmeleri için öncelikle iyi yetiştirilmeleri sonra da çalışma koşullarının uygun olması lazımdır.

Tanımlar:

Meslek: Bir kimsenin geçimini sağlamak için yaptığı sürekli iş, sürekli uğraş anlamı taşımaktadır (TDK, 1012).

Öğretmen: Eğitim-öğretim faaliyetlerini önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda okullarda yürüten kişilere denilmektedir (Şimşek, 2008).

Sorun: Araştırılıp öğrenilmesi, düşünülüp çözümlenmesi, bir sonuca bağlanması gereken durum, mesele veya problemdir (Uygun, 2012).

Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ülkemizdeki geleneksel ve güncel öğretmen sorunlarını belirleyip, bunları betimlemektir. Bu alanda birçok araştırma yapılmış olabilir ama bu sorunlara yenileri eklenmiş olabilir. Bu açıdan yeni araştırmaların yapılması kaçınılmazdır. Ayrıca öğretmen sorunlarını belirlendikten sonra, bu sorunların çözümü için bir takım sonuç ve önerilere gidilecektir.

Çalışmanın Önemi

Öğretmenler, ülkelerin kalkınmasında, toplumun refahının ve mutluluğunun sağlanmasında önemli rollere sahiptir. Sağlıklı, kalkınmış bir toplum için öğretmenlerin görevlerini en iyi şekilde yerine getirmeleri gerekmektedir. Öğretmenlerin işlerini iyi şekilde yerine getirmeleri için yaşadıkları sıkıntıların ortadan kalkması gerekir. Yapılan bu çalışmada günümüzdeki öğretmen sorunları betimlenip bu sorunların çözümüne yönelik çalışma faaliyetlerine ve yeni çalışmalara katkıda bulunabileceği için önem arz edebilecektir.

Problem Cümlesi

Türkiye'deki Öğretmenlerin Geleneksel ve Güncel Sorunları nelerdir?

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Alt Problemler

1. Öğretmen sorunları nelerdir?
2. Öğretmen sorunları arasında öne çıkan konular nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışma, tarama modeline uygun hazırlanmıştır. Karasar (2008); tarama modelini, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı” olarak tanımlamaktadır. Tarama modelinde; araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılmaktadır. Araştırma için gerekli veriler kitap, dergi, makale gibi yazılı kaynaklardan toplanmıştır. Ülkemizdeki Öğretmen Sorunları hakkında bilgiler verilmiştir.

Öğretmenlik Mesleği

Meslekleşme, belli alanda farklı bilgi beceriye, toplumsal statüye sahip olmayı, toplumca onaylanmayı gerektirir (Celep, 2004). Tüm dünyada meslek olarak kabul edilen meslekleşmesinin bir takım ölçütleri ortaya konulmuştur (Erden, 1998; Akt: Celep, 2004). Türkiye’de öğretmenliğin meslekleşmesini sağlayan başlıca koşullar şunlardır (Celep vd. , 2004):

1. Örgün mesleki eğitimden geçme/uzmanlık bilgisine sahip olma.
2. Mesleksel kültüre sahip olma.
3. Mesleğe girişte belirli bir seçim ve denetimden geçme.
4. Toplumca ve devletçe meslek olarak tanınma ve kabul görme.
5. Mesleğin gerektirdiği temel değerler ya da meslek etik kurallarına sahip olma.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununun 43. Maddesinde; “Öğretmenlik mesleği, devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği” olarak tanımlanmaktadır. Buna bağlı olarak devletin öğretmenlerden temel beklentisi, “Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifade etmekle yükümlüdürler” biçiminde özetlenmiştir (Çelikten, 2005).

Söz konusu yasa, öğretmenlerin sahip olmaları gereken temel nitelikleri de hükme bağlamıştır. Buna göre, öğretmenlik mesleğine hazırlık 1) genel kültür 2) özel alan eğitimi 3) pedagojik formasyon ile sağlanır (Öztürk, 2010).

1) Genel Kültür: Hangi dersi okutursa okutsun, öğrencilerin sosyalleşmesini sağlamak ve onlara kültürü aktarmak bütün öğretmenlerin görevleri arasında yer almaktadır. Temel görevi öğrencinin sosyalleşmesi ve toplumsal kültürü öğrenciye aktarmak olan öğretmenin bu görevini başarıyla yerine getirebilmesi için içinde yaşadığı toplumu, kültürel özellikleri ile birlikte tanınması gerekir. Öğretmen görev yaptığı yerleşim biriminin özelliklerini, ailelerin yaşam tarzını, değerlerini ve normlarını bilmelidir. Aksi takdirde istemedikleri halde kendilerini çevre, aile veya öğrenci ile çatışma halinde bulabilirler (Erden, 1999).

2) Alan Bilgisi: Öğretmen öğretimini sürdüreceği ders alanı hakkında alan bilgisinin olması zorunluluktur. Örneğin kimya öğretmenin kimyaya ilişkin alan bilgisine sahip olması alanda yetişmiş olması gerekmektedir (Celep, 2004).

3) Öğretmenlik Meslek Bilgisi(Pedagojik Formasyon): Öğretmenin bir alanı ya da konuyu çok iyi bilmesi, öğretimin önkoşulu olmasına karşılık başarılı bir öğretim için yeterli değildir. Öğretmen, bildiğini nasıl öğreteceğini de bilmelidir. Bir öğretmenin bir alanda uzmanlık bilgisine sahip olması yanında aynı zamanda öğretmenlik mesleği ile ilgili bazı bilgi ve becerilere

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

de gereksinimi vardır. Öğretmen konu alanını ne kadar iyi bilirse bilsin, sahip olduğu bilgileri öğrencilerine aktaramazsa mesleğinde başarılı olamaz. Bu nedenle öğretmenin, öğretme becerisine sahip olması gerekir (Erden, 1999).

Öğretmenlik mesleği bir uzmanlık alanı olduğu için, adayların bu mesleği severek, isteyerek tercih etmelerinin önceden sağlanmasının, nitelikli öğretmen yetiştirmede önemlilik arz ettiği söylenebilir. Bunun için öğretmenlik mesleğini tercih eden öğretmen adaylarından eğitim öncesinde bazı özellikler aranmalıdır. Bu özellikler **a)** öğretmen olma isteği **b)** öğretmenliğe yatkınlık **c)** beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı gelişmeye uygun kişilik özelliklerine sahip olmak **d)** öğretmenliğe, öğrenciye, çevreye, sosyal değerlere yönelik olumlu tutuma sahip olmak **e)** hür ve bilimsel düşünce gücüne, araştırma fikrine sahip olmak şeklinde sıralanmıştır (MEB, 1993; Akt: Yaşaroğlu, 2005).

İnsanlarla ilişkiler yönünden öğretmenlik, diğer bazı mesleklerden farklı olarak geniş bir insan kesimiyle ilişki ve etkileşim içinde yerine getirilen bir meslektir. Öğretmenlik, sadece okul ve sınıf ortamında öğrencilerle değil, okul dışında veliler ve toplumla da iç içe olan bir meslektir (Çelikten, 2005).

Öğretmenlik Mesleğinin Temel Özellikleri

Öğretmenlik mesleğinin temel özellikleri şöyle sıralanmaktadır (Helvacı, 2005):

1. Öğretmenlik mesleği sevgi ve özveri mesleğidir.
2. İnsana şekil verme mesleğidir
3. Tüm ülkelerde en yaygın olarak görülen mesleklerden biridir.
4. Öğretmenliğin çoğu devlet memurudur.
5. Öğretmenlik mesleğini genellikle kadınlar tercih etmektedir.
6. Öğretmenler en az lisans mezunu olmak zorundadır.
7. Öğretmenlik statüsü çok yüksek değil, ancak saygın meslektir.
8. Kariyer yönetimi açısından öğretmenlik mesleği değerlendirildiğinde, öğretmenlik mesleğinin aşağıdaki özelliklere sahip olduğu görülmektedir (Akçay, 2005; Akt: Helvacı, 2005)
 - a) Öğretmenlikte üst pozisyon ve makamlar daha azdır. Bu da kariyer sistemini daha durağan, daha az dinamik kılmaktadır.
 - b) Öğretmenlik mesleğinde yatay kariyer olanakları çok azdır. Bu kariyer basamaklarının oluşması, “meslekte esas öğretmenliktir” anlayışının etkisi ile oluşmamıştır.
 - c) Ülkemizde öğretmenlerde uzmanlık alanını geliştirme çalışmaları, mesleğin üst pozisyonları sayıca yetersiz olduğu için, çok azdır.
 - d) Meslekte yükselme yolları açık ve az seçenektir.
 - e) Meslekte yükselme nesnel değil, kıdeme dayalı ve öznel koşullara göre yapılmaktadır.
9. Öğretmen aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun liderlerinden biridir. Öğrenci velilerine ve topluma karşı da sorumludurlar.
10. Öğretmenlerin çalışma ortamları. Öğretmenlerin çalışma ortamları, çoğunlukla sınıf, atölye, laboratuvar gibi eğitsel ortamlardır ve çoğunlukla bağımsız çalışmaktadırlar. Ancak öğrenci, veli ve çevrenin gözetimi, okul müdürü ve müfettişlerin denetimi altındadırlar.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

11. Öğretmenlerin, öğretmen görevi yanında idare ve yönetim görevleri de vardır.

Toplumların çağdaşlaşma yolunda ufkunu açacak olan sistemin vazgeçilmez unsuru öğretmenlerdir. Bu büyük sorumluluğu taşıyan öğretmenlerin alanında gerekli bilgi donanımına ve genel kültüre sahip nitelikli kişiler olması beklenmektedir. Bu doğrultuda, toplumsal değişimin güvencesini eğitim, eğitimin dayanağını ise öğretmen oluşturmaktadır. Eğitimde temel unsur öğretmen olduğuna göre, gelişen teknoloji hiçbir zaman tümüyle öğretmenin yerini alamaz (Özpinar vd. , 2010).

Eğitimi etkileyen en önemli öge olan öğretmen; saygın, yüce ve kutsal bir mesleğin sahibidir (Uçan, 2001; Akt: Yaşaroğlu, 2005). Yaşaroğlu (2005) 'na göre; Öğretmenlik mesleğinin kutsal sayılması, öğretmenlerimizin kusursuz olmayacağı anlamına gelmemelidir.

Öğretmenlik Mesleğinin Yasal Dayanakları

Bir mesleğin yürütülmesi ve verdiği hizmetin amaçlarına ulaşabilmesi için belirli yasal temellere dayanması gerekmektedir. Ülkemizde öğretmenlik mesleğinin bir kamu hizmeti olarak yürütülmesini, işleyişini, görev ve sorumluluklarını belirleyen bazı yasal dayanaklar bulunmaktadır. Bu dayanaklar (Hacıoğlu vd., 1997; Akt: Helvacı, 2008):

- Atatürk ilkeleri
- Anayasa
- Personel yasası
- Eğitim ve Öğretmenlikle ilgili yasalar
- İlgili yönetmelikler
- Hükümet programları
- Kalkınma planları
- Milli eğitim şuraları

Geleneksel Güncel Öğretmen Sorunları

Herhangi bir eğitim sisteminin çeşitli kademelerinde verilen eğitimin niteliği birçok etkene bağlıdır. Bunlar; öğretmenlerin nitelikleri, yetişmeleri, yönetsel düzenlemeler, eğitimsel olanaklar, öğretmenlerin ücretleri ve transfer durumlarıdır (Güven, 2003).

Öğretmen sorunları ile eğitimin niteliği arasında doğrudan bir ilişki vardır. Öğretmenin niteliği, eğitimin niteliğini doğrudan etkiler. Öğretmen eğitim-öğretim kurumlarının en önemli öğelerinden biridir. Bu yüzden eğitim sorunları öğretmenden bağımsız düşünülmemelidir (Uygun, 2012).

Kavcar'a (1987) göre hiç bir eğitim sistemi, o sistemi işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretmez. Eğitim sisteminin en önemli öğelerinden bir olan öğretmenin niteliği, mesleğin ve mensuplarının sorunlarıyla yakından ilgilidir (Akt: Uygun, 2012). Cumhuriyetin başlangıcından beri öğretmenlerin sorunları ülke gündemini her dönemde meşgul etmiştir (Güven, 2003). Öğretmen sorunlarını incelemede bilimsel bir yöntem geliştiren Akyüz (1978), yaptığı araştırmada öğretmen sorunlarını meslekî ve meslek dışı olmak üzere iki gruba ayırmıştır (Akt: Uygun, 2012).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

A) Meslekî Sorunlar

1. Öğretmenlerin sayısal sorunları
2. Öğretmenlerin eğitimi sorunları
3. Öğretmenlerin hukukî sorunları
4. Öğretmenlerin ekonomik sorunları
5. Öğretmenlerin örgütlenme sorunları
6. Öğretmenlerin mesleki yayın sorunları

B) Meslek Dışı Sorunlar

1. Öğretmenlerin kişilik özellikleri
2. Öğretmenlerin toplumsal kökenleri
3. Öğretmen halk- ilişkileri
4. Öğretmen-siyasi çevre ilişkileri

A) Meslekî Sorunlar**1) Öğretmenlerin Sayısal Sorunları**

Gelişmekte ve nüfusu hızlı artmakta olan toplumlarda istenen nitelikli öğretmen yetiştirme ve istihdam etme her zaman bir sorun olarak görülmüştür. 2010'lu yıllarda ülkemizde sayısal bakımdan öğretmen yetersizliği söz konusu olmaktan çıkmış bazı alanlarda öğretmen fazlalığı baş göstermiş ve ülke genelinde coğrafi alanlara uygun olarak öğretmen dağılımında denge sağlanamamıştır. Sayısal sorunlara sebep olan temel etkenler şöyle sıralanabilir (Uygun, 2013):

- Alanlara göre öğretmen yetiştirme ve istihdamında dengesizlik söz konusudur. Bazı alanlarda ihtiyaç olmamasına rağmen çok sayıda öğretmen yetişmiştir. Özellikle ortaöğretime yönelik fizik, kimya, biyoloji, tarih gibi bazı alanlarda atanmayı bekleyen işsiz öğretmen adayların sayısı her geçen gün artmaktadır. PDR, okul öncesi, yabancı dil gibi bazı alanlarda yeterli sayıda yetişmiş öğretmen adayı bulunamadığından meslek dışında atamalar söz konusudur. Öğretmen yetiştirme ve istihdamında YÖK ve MEB arasında koordinasyon eksikliği vardır.
- Öğretmenler görev yerlerini beğenmeyip bir yolunu bulup istedikleri yere atanarak norm fazlası olarak yeterince çalışmadan maaş alabilmektedir.
- Özellikle kadın öğretmenlerin ihtiyaç olmadığı halde belli okullarda kümelenmeleri, ihtiyacı olan bölgelerdeki öğretmen açığını arttırmaktadır. Buralara geçici sözleşmeli ve ücretli öğretmenlerin istihdamı, öğretmenlik mesleğinin imajını zedelediği gibi öğretmen motivasyonunun da kaybettirmektedir.
- Bölgeler ve yerleşim yerleri arasında öğretmen dağılımında dengesizlik söz konusudur. Öğretmenler daha iyi olanaklara sahip bölge ve yerleşim birimlerinde çalışmak istemektedir.

2) Öğretmenlerin Eğitimi Sorunları

Türkiye öğretmen yetiştirme konusunda köklü bir deneyim ve birikimine sahiptir. Tarihte ilk öğretmen okulu 16 Mart 1848'te açılmıştır. Aslında bu tarih geç değildir. Öğretmenliğin meslekleşmesi, Avrupa'da da benzer gelişim gösterir. Türkiye'de ilk açılan okulun ardından sonraki yıllarda ilk öğretmen okulları, köy enstitüleri, yüksek öğretmen okulları, eğitim enstitüleri, eğitim yüksekokulları vb. model ve uygulamalarla öğretmen yetiştirilmiştir. Bugün öğretmen

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

yetiştiren kurumlarımız üniversiteler içinde bulunan Eğitim fakülteleridir. Eğitim fakülteleri bu görevi, ortaöğretim öğretmenliği için genelde Fen-Edebiyat Fakülteleri ile birlikte ortaklaşa yapmaktadır (Uygun, 2013).

Eğitimin niteliği ve kalitesi de büyük ölçüde öğretmenlerin niteliği ile doğru orantılıdır. Bu bakımdan eğitim sistemi içinde görev alacak öğretmenlerin, gerek hizmet öncesinde, gerekse hizmet içinde, iyi bir biçimde yetişmesi ve yetiştirilmesi, eğitim hizmetlerinin kalitesi yönünden önemlidir (Celep, 2004).

Eğitim fakülteleri, bugünkü nicel ve nitel durumlarıyla, 21.yüzyılda Türkiye'yi bir bilgi toplumu haline getirecek öğretmenleri yetiştirebilme yeteneğinden yoksun görülmektedir (Öztürk, 2010).

Öğretmen yetiştirme boyutunda en önemli sorunlar şöyle sıralanabilir:

- **Öğretmen Yetiştiren Kurumlara Öğrenci Akışı**

Türkiye'de öğretmen yetiştiren kurumlarda istenen sayıda nitelikli öğretmen yetiştirilmeyişinin nedenlerinden biri, bu kurumlara, üniversite seçme ve yerleştirme sınavlarından düşük puan alan öğrencilerin gelmesidir (Öztürk, 2010). Uygun'a göre; Eğitim fakültelerine nitelikli öğrencilerin girişinde, son yıllarda bazı iyileşmeler görülmesine rağmen, halen istenen niteliğe ulaşamamıştır (Uygun, 2013).

Son yıllarda daha yüksek puanlı öğrencilerin eğitim fakültelerini tercih etmeye başlamasının nedeni, öğretmenlerin özlük haklarından yapılan nispi iyileştirmenin öğretmenliği daha cazip hale getirmesi değil, diğer yükseköğretim kurumlarından mezun olanlara göre, öğretmen adaylarının daha fazla iş bulma şansına sahip olmasıdır. Öğretmenlerin hayat standartları yükseltilmeden ve böylece, sahip oldukları sosyal statü ve itibar arttırılmadan, yalnız başka alanlardaki istihdam daralması dolayısıyla gençlerin öğretmen yetiştiren kurumlara yönelmesi, pek sevinilecek bir durum değildir. Aksine, gelecekte eğitimin niteliğini olumsuz yönde etkileyebilecek bir gelişmedir (Öztürk, 2010).

- **Eğitim Fakültelerinde İstihdam Edilen Öğretim Elemanları**

Öğretmen yetiştiren kurumlarda, öğretim elemanı-nitelik ilişkisini belirleyen en önemli faktörlerden biri, öğretim elemanlarının nicel durumudur. 1998 itibarıyla, sayıları 48'i bulan eğitim fakültelerinde, öğretim elemanı başına düşen öğrenci miktarı, bazı gelişmiş ülkelerdekenden birkaç kat daha fazladır. Durum böyle iken, fakültelerde görevli nitelikli öğretim üyelerinden bazıları, devletin sağladığı olanakları yetersiz bularak, görevlerinden istifa edip, vakıf üniversitelerine geçmeye başlamış, öğretim elemanı sayısı-öğrenci miktarı dengesi daha da bozulmuştur. Böylece eğitim fakültelerinde öğretim elemanı ihtiyacı her geçen ün biraz daha artmıştır. Bu fakültelerde öğretim elemanı sürüp giderken, her yıl, mevcut kontenjanların biraz daha arttırılması, halen görev yapmakta olan öğretim elemanlarının ders yükü daha da ağırlaşmıştır. Nitekim bu kurumlardaki pek çok öğretim elemanının haftalık ders yükü, 40-50 saate kadar çıkmaktadır. Dahası, öğretim elemanları, yeterli öğretim elemanı bulunmadığı için çok çeşit derse girmek zorunda kalmaktadır. Bu olgular, birkaç olumsuz sonuca yol açmaktadır. Bunlar şöyle özetlenebilir: 1) Öğretim elemanları akademik çalışma/bilimsel yayın yapamamakta, 2) belli alanlarda uzmanlaşmamakta ve uzmanı olmadığı alanın derslerini vermekte ve 3) bunlara paralel olarak, yapılan eğitim ve öğretimin niteliği düşmektedir. Çünkü ağır ders yükünün altından güçlüklerle kalktıklarından, bilimsel çalışma bir yana, girdikleri dersler için bile yeterli hazırlık yapmaya fırsat bulamamaktadır (Öztürk, 2010).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

- **Eğitim Fakültelerinde Nitelikli Öğretmen Yetiştirmeye İlişkin Öteki Sorunlar**

Türkiye’de hizmet öncesi öğretmen eğitiminin niteliğini belirleyen en önemli etkenlerden biri, hiç kuşkusuz, öğretmen yetiştiren kurumların sahip olduğu fiziki olanaklardır. Maalesef, bazı fakülteler hariç eğitim fakülteleri bu yönden büyük bir sıkıntı içindedir. Özellikle son yıllarda, mevcut öğretmen açığı gerekçe gösterilerek, bu kontenjanlar arttırılırken, mekân yönünden herhangi bir iyileştirmeye gidilmemiştir. Bu nedenle, bugün, birçok eğitim fakültesinde çok kalabalık sınıflarda eğitim ve öğretim yapılmaktadır. Doğal olarak, bu durum, verimin düşmesine yol açmaktadır (Öztürk, 2010).

- **Öğretmen Yetiştiren Kurumların Akreditasyonları**

Ülkede öğretmen yetiştirmeyi geliştirmek amacıyla MEB, üniversiteler ve bazı başka kurumların da temsilcilerinin katılımıyla YÖK bünyesinde kurulan Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesi’nin ilk icraatlarından biri, eğitim fakültelerinde standartlaşmayı sağlamak yani akreditasyon için, çalışmalara başlamak olmuştur. Komite, 12-14 Kasım 1998 tarihlerinde Ankara’da toplanarak, İngiltere ve ABD’deki akreditasyon çalışmalarını bu ülkelerin eğitim otoritelerinin ağzından dinledikten sonra, bu tür bir programın Türkiye’de uygulanabilirliğini tartışmıştır. Aynı tarihlerde, eğitim fakülteleri öğretim elemanlarını akreditasyon sistemi bilgilendirmek için, seminerler düzenlenmiş; Şubat 1999’da da bu ziyaretlerden elde edilen sonuçlar Edirne Konferansında tartışılmıştır. Fakat sistem, bugüne değin, tam olarak işlemeye başlamamıştır. Böyle bir sistem ile öğretmen yetiştiren kurumlarda standartlaşmaya gidilmesi ülkenin nitelikli öğretmen ihtiyacının karşılanması yolunda önemli bir adım olacaktır (Öztürk, 2010).

Mesleki Gelişme Sorunları

Okullardaki müfredat programları ve eğitim sisteminde yer alan kurumların örgütsel özellikleri her geçen gün değiştiği için, öğretmenlerin sürekli olarak güncelleştirilmesi ve bilgilerinin tazelenmesi gerekir. Bunun için en önemli araç, kurumsallaşmış hizmet içi eğitimidir (Öztürk, 2010).

Öğretmenlerin mesleki yetersizliklerin giderilmesine yönelik olarak düzenlenen geliştirme etkinlikleri çok yetersizdir. Olanlar ise ya düzenlediğiniz bir kursa eğitimci olarak yetersiz kişilerce yürütülen ya da yapılmış olmak için yapılan etkinlikler niteliğindedir. Örneğin, dönem sonu seminer çalışması gibi. Yönetici yetiştirmek için düzenlenen kursa eğitimci bir bürokrat görevlendirir da kriz yönetimi dersinde kendisinin seferberlik zamanında yaptıklarını ya da yapılması gerekenleri anlatırsa, öğretmenlerin niteliğini arttırmak olanaklı olmayabilir (Celep, 2004). Yalın vd.(2004)’ne göre; çağdaş bir hizmet içi eğitim sistemi kurulamamıştır. Geleneksel olarak yürütülen hizmet içi eğitim anlayışı kaynak israfına neden olmaktadır. Bazı öğretmenler, meslek hayatı boyunca hizmet içi eğitime katılmazken bazıları yılda birkaç defa eğitime katılabilmektedir. Hizmet içi eğitimde yeni bir anlayışa yönelmek gerekmektedir (Yalın vd. , 2004).

3) Öğretmenlerin Hukuki Statüleri

Türkiye’de okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında çalışan öğretmenlerin mesleki statüleri yasalarla düzenlenmektedir ve “devlet memuru” statüsündedirler. Devlet memurlarının sahip olduğu bütün hak, yetki ve yasalara tabidirler. Yine, devlet memurlarının büyük bölümünde olduğu gibi daimi statüde istihdam edilirler ve istihdam garantisine sahiptirler (MEB, 2011).

Öğretmenlerin görev ve sorumlulukları 1789 sayılı Milli Eğitim Kanununda Belirtilmiştir. Ayrıca öğretmenler 657 sayılı Devlet Memurları Kanuna tabidir (Uygun, 2013).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Öğretmenlerin özlük haklarını iyileştirilmesine yönelik olarak yapılan çalışmalar yetersizdir. Öğretmenlerin yükselme, yöneticiliğe atanma ya da kariyer planlamasına yönelik yapılan düzenlemeler ya nesnel olmayan ölçütlere dayandırılmakta ya da belirlenmiş nesnel ölçütlere uyulmamaktadır. Eğitim Bilimci Prof.Dr. Ziya BURSALIOĞLU hocamız, “MEB’de biçimsel bir hiyerarşi vardır, ancak uygulamada yoktur” ifadesini belki son on yılda unutulmuştur. Çünkü en azından yükseltmelerde belli ölçütler getirilmeye çalışılmıştır. Ancak 2003 yılından itibaren son on yıllık çalışmalar ya ortadan kaldırılarak ya da nesnel olmayan ölçütler geliştirilerek, değiştirilerek yapılmıştır (Celep, 2004)

Öğretmenlik meslek kariyer sistemi (MEB,2006) ,bazı öğretmenleri kendilerini geliştirme yönünde harekete geçirse de, öğretmenler arasında huzursuzluğa da neden oldu. Uzman öğretmen ve ya başöğretmen olanların diğerlerinden daha nitelikli öğretmen olduğuna ilişkin deliller yeterli görülmemektedir. Bu uygulamanın, bir öğretmen sendikasının açtığı dava ve bu dava sonucu mahkemenin uygulamayı sınırlarıcı karar vermesinden dolayı devamı getiril(e)memiştir (Uygun, 2013).

4) Öğretmenlerin Ekonomik Sorunları

Bireyler, öncelikle fizyolojik ve biyolojik gereksinimlerini gidermek ister ki, bu durum maddi koşullar ile yakından ilişkilidir. Ancak, bu gereksinimler giderildikten sonra daha üst düzeyde beklentilere karşılık aranır. Öğretmenlerin de çalıştıkları işten doyum sağlamaları ve daha verimli olabilmeleri için maddi açıdan belli bir gelir seviyesinin üstünde olmaları gerekir. Türkiye’de öğretmenler, Cumhuriyet döneminin başından günümüze kadar ekonomik olarak istenen seviyeye ulaşamamışlardır. Bu ise mesleğe atfedilen değeri düşürdüğü gibi, meslekte çalışanları da olumsuz yönde etkilemiştir (Güven, 2003).

Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğünün ‘Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık: Türkiye’de Eğitim Sektörü Örneği (1999) adlı çalışmasında Devlet lisesinde görev yapan kadın ve erkek öğretmenlerin en önemli sorunlarının ekonomik olduğu yönündedir. Erkek öğretmenler kısmen mesleki yenilikleri izleyememekten yakınmaktadırlar. Sonuç olarak, devlet lisesinde öğretmenlerin ekonomik sorunları bütün yaşamlarını etkilemektedir. Bu sorunlar mesleği cazip halden çıkarmakta, hem öğretmenlerin mesleki iş doyumunu, hem eğitimin niteliğini, hem de öğretmenlerin öğrencileriyle ilişkilerini bozmaktadır (Başbakanlık, 1999; Akt: Doğan, 2004).

Öğretmenlerin ekonomik sorunları (Uygun, 2013):

- Öğretmenlerin geçim derdi vardır.
- Öğretmenlerin konut sorunu vardır.
- Öğretmenler ekonomik yetersizlikten dolayı aile sorunları yaşayabilmektedir.
- Öğretmenlerin imaj sorunu vardır. Hiç kimsenin öğretmenleri garibanlar takımı şeklinde göstermeye hakkı olmamalıdır.
- Öğretmenlerin ekonomik yetersizlikten dolayı çocuklarının geleceğini iyi planlayamama sorunu vardır.

5) Öğretmenlerin Örgütlenme Sorunları

Her meslek kendi üyelerinin çıkarlarını, haklarını korumak ve sorunlarını dile getirmek için örgütlenmektedir. Öğretmenlik mesleğinin çıkarlarını, özlük haklarını ve toplumdaki saygınlığını korumanın bir yolu da öğretmenlerce kurulmuş bir meslek örgütünün var olmasıdır. Mesleğin saygınlığını, örgütün gücü ile doğru orantılıdır. Güçlü örgütlere sahip olan meslekler, güçlerini toplumun politik, ekonomik kararlarının belirlenmesinde de kullanılmaktadır (Helvacı, 2008)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Bugünkü öğretmen örgütlenmesinin başlıca sorunu güçlü ve bağımsız bir örgüt yapısına sahip olamamasıdır. Bunun nedenleri (Uygun, 2013):

- Mevcut öğretmen sendikaları gerek hukuki bakımdan gerekse örgütlenme biçimi bakımından öğretmen sorunlarının çözümüne katkı sağlamaktan uzaktır.
- Sendikalar, hükümetlere yakınlığı ve uzaklığı derecesinde gelişmeleri olumlu ve olumsuz şekilde ele alıp değerlendirme eğilimi içerisindedirler. Başka bir deyişle bir öğretmen sendikası A partisine karşı ise, o partinin eğitimle ilgili yaptığı girişime olumsuz yaklaşabilmekte ya da tersi olmaktadır. Bu da mesleki örgütleri etkisizleştirmektedir.
- Öğretmenler, mesleki örgütlenme içerisinde sorumluluk alma konusunda fazla istekli değildirler.
- Öğretmenler, mesleki örgütlenme içerisinde sorumluluk alma konusunda fazla istekli değildirler.
- Öğretmen sendikaları arasında bilimsel ve mesleki bir dayanışma eksikliği var.
- Öğretmen sendikalarının öğretmenlerin özlük konularında yaptırım güçleri yoktur.

B) Meslek Dışı Sorunlar

1) Kişisel sorunlar

Öğretmenlerin kişisel sorunları çok farklı olabilir. Herkesin ufak ya da büyük sorunu vardır. Bunlar geçici olduğu gibi kalıcı sorunlar da olabilir. Burada daha çok öğretmenlik mesleğini ilgilendiren ruhsal durum, sağlık vb. bazı sorunlar açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır (Uygun, 2012).

Öğretmenin mesleki bilgisi ve kişilik özellikleri ile öğrenci başarısı arasındaki ilişkiyi inceleyen Sümbül, bazı araştırmacıların bu değişkenlerin kararlı olmaması nedeniyle öğrenci başarısı ile anlamlı ilişki vermediklerini ileri sürdüklerini, buna karşılık gözlem ve teknikleri geliştikçe öğretmenlerin bazı niteliklerinin öğrenci başarısı ile ilişkisini gösteren araştırma bulgularına rastlanmakta olduğunu belirtmiştir. Örneğin, anılan yazara göre, sıcak, hevesli, heyecanlı, işe yönelik, düzenli olma, çeşitli materyal kullanma, açıklamalar yapma, derse bir önceki dersi özetleyerek başlama, arka arkaya birkaç soru sorma yerine tek ve açık bir soru sorma öğrenci başarısı ile olumlu ilişki gösteren öğretmen davranışları olarak bulunmuştur. Öte yandan eleştirme, kınama, küçük düşürücü sözler söyleme, yarışmayı teşvik etme, cinsiyet yönünden ayırım yapma ise olumsuz ilişki gösteren özellikler olarak sıralanmıştır (Akt: Çelikten vd. , 2005).

Öğretmenlerin meslekten kaynaklanan sorunlarının kişilikleri üzerindeki etkilerinin görülebileceği “yaptığı işten hoşnutsuzluk”, “mesleği bırakma”, “tükenmişlik”, “stres”, “kendini değersiz görme”, vb. sorunlar söz konusu olabilir (Aslan, 1996: 37; Akt: Uygun, 2012).

Baltaş vd. (1993)’ne göre; tükenmişliğin, diğer mesleklerle karşılaştırıldığında en çok öğretmenler arasında yaşandığı söylenebilir. Çünkü öğretmenlik mesleği sürekli fedakârlık isteyen, etkili iletişim gerektiren ve duygusal olarak bireyi tüketen bir meslektir. Bu nedenle de öğretmenlik mesleği tükenmişlik durumunun ortaya çıkma olasılığı yüksek olan mesleklerden biri olarak kabul edilmektedir. Öğretmenlerin mesleklerinde daha bilgili ve etkili olmaları bakımından günden güne artan bir baskı vardır. Bunun yanında öğretmenlerin akademik uzmanlığın ötesinde yerine getirmeleri beklenen başka sorumlulukları bulunmaktadır. Örneğin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan SBS, OKS, LYS, YGS vb. gibi sınavlarda öğrenci başarılarında veya başarısızlıklarında öncelikli olarak öğretmenler sorumlu tutulmaktadırlar. Öte yandan öğretmenler birçok duygusal ve davranışsal sorunlara sahip olan öğrencilerle de çalışmaktadırlar. Birçok öğretmen öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını karşılamakta kaynakların yetersizliği nedeniyle sıkıntılı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

anlar yaşamaktadırlar. Bir başka deyişle öğretmenlerin kalabalık sınıflarda eksik materyallerle, yetersiz maddi ve manevi destekle mesleklerini sürdürmeye çalışmaları ve tüm bu sorunlarla kendi başarılarına başa çıkmaları beklenmektedir. Bu nedenlerle öğretmenlerin mesleki tükenmişlik yaşamaları beklenen bir sonuçtur (Avcı vd. , 2011).

2) Toplumsal sorunlar

Öğretmenin rolü, sadece okulla sınırlı değildir. Onun toplumda saygınlığı, statüsü ve imajı, okul içi ve okul dışı etkililiği ile yakından ilgilidir. Bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle toplumsal değişme de hızlanmıştır. Bu süreçte öğretmenin rolü daha da artmıştır. Uygun (2012)'un yaptığı araştırmaya göre; Bu role uygun olarak öğretmenlerin önemi vurgulanmakla birlikte, hak ettiği değeri ve saygınlığı göremediğine dikkat çekmiştir. Toplumsal sorunlara duyarlı, halkla bütünleşmiş öğretmen profilleri, öğretmenliğin saygınlığını arttırabilmektedir (Uygun, 2012).

3) Siyasal sorunlar

Öğretmenlerin siyasi parti ve iktidarla ilişkileri, eğitim ve okul politika ve uygulamalarına katılımları siyasal sorunlar olarak tanımlanabilir. Öğretmenin siyasi çevrelerle ilişkileri, onun gücünü arttırır. Çünkü her ne tür ve düzeyde olursa olsun, her türlü eğitimin bir siyasî boyutu da vardır. Öğretmen günlük siyasî çekişmelerden uzak, ülke siyasetine uygun rol ve görevleri üstlenmek durumundadır. Ancak bu rolün tanımlanması ve gerçekleştirilmesi pek de kolay değildir. Bundan dolayı bazen siyasî sorunlar, mesleği önemli ölçüde etkileyebilmektedir (Uygun, 2012).

Her iktidar döneminde bir veya birkaç öğretmen sendikasının muhalif, diğerinin de iktidar yanlısı yaklaşımı, öğretmen sorunlarının çözümünde önemli bir sorundur. Sürekli siyasî iktidarlara karşı muhalif söylemlerin de öğretmen sorunlarının çözümüne engel bir sorun olduğu söylenebilir. Öğretmen örgütleri, meslekî sorunların çözümünü kolaylaştırması için siyasî kurgulardan uzak, sorunların çözümüne yönelik bir dil kullanabilir. Bu da öğretmen ve kuruluşlarının siyasî partilerle ilişkilerindeki mesafe ve denge ile sağlanabilir (Uygun, 2012).

BULGULAR, SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyamızın giderek küçülmesine karşılık eğitim alanındaki sorunların giderek çoğaldığı bilinen bir gerçektir. Türkiye'de de birçok toplumsal sorunun temelinde eğitimin yer aldığı ve ne yazık ki bu sorunların gün geçtikçe daha karmaşık hale geldiği bilinmektedir. Bu durum eğitimle ilgili kişi ve kurumların konuya daha büyük bir hassasiyetle eğilmelerini zorunlu hale getirmiştir (Çelikten vd. , 2005).

Toplumumuzda süre gelen sorunların çözümü için eğitime duyulan ihtiyaç açıkça ortadadır. Öyleyse sorunların çözümü öncelikle eğitimde aranmalı, dolayısıyla öğretmen sorunlarının çözülmesi düşüncesinden esinlenerek hareket edilmelidir. Geçmişte olduğu gibi bugün de öğretmenlerin birçok sorunla karşı karşıya oldukları göz ardı edilmemelidir (Sarpkaya, 1997; Akt: Özpınar vd. , 2010).

Öğretmenlerin güncel sorunlarının aynı zamanda geleneksel sorunlar olduğu bu çalışmanın sonuçları arasındadır. Çalışmada öğretmen sorunları olarak ele alınan konuların birçoğu Cumhuriyetin başlarında da sorun olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

Uygun (2012)'un öğretmen sorunları üzerinde yaptığı araştırmaya göre; öğretmenlerin sorunları, daha çok ekonomik ve hukuki boyuttadır. Ekonomik sorunlar arasında öğretmenlerin geçim sıkıntısı ve maaşlarının azlığı vurgulanırken, hukukî boyutta daha çok çalışma koşullarının güçlüğünden söz edilmiştir. Maaşların azlığına vurgu yapılan ekonomik sorunlar, genelde diğer sorunlarla da ilişkilendirilmiştir (Uygun, 2012).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

Meslek olarak öğretmenlik, toplumu yeniden yaratma işleviyle saygınlığını sürdürürken iktidar ve maddi karşılıklar bakımından yetersiz olmasıyla da saygıya dönük değer yitimi ile karşı karşıyadır (Celep, 2004).

Öğretmenler, eğitim politikalarında sıkça yapılan değişiklikler, ekonomik güçlükler, iş yükü, veli ve öğrencilerin ilgisizliği, okul yöneticileri ile yaşanan sorunlardan dolayı işlerinde yetersizlik, doyumsuzluk ve tükenmişlik yaşamaktadırlar (Telef, 2011). Kyriacou (2000)'ya göre; tükenmişlik, öğretmenlerin çalışmalarını sürdürme yolundaki çabalarına engel olabilecek bir durumdur. Tükenmişlik duygusunu yaşayan öğretmenler olumsuz duygular beslemeye, dolayısıyla öğrencileriyle iletişimlerinde kopukluk yaşamaya ve işlerine karşı daha az doyum yaşamaya başlarlar. Hock (1988)'a göre; öğretmen tükenmişliği ile ilgili olarak yurt dışında yapılan bazı araştırmalarda öğretmenlerde iş stresi, iş doyumu, öz yeterlilik inançları, çaba ödül dengesizliğinin oluşturduğu çöküntü ile tükenmişlik arasındaki ilişkiler ortaya konulmuştur. Kahn vd. (2006) tükenmişliği önleme çalışmalarını bireysel olduğu kadar örgütsel temele dayandırmaktadırlar. Araştırmacılara göre yöneticiler öğretmenlere olumlu geribildirim vererek, onlarla çalışırken işin olumlu yanlarını tartışabilecekleri zaman ayırarak ve çeşitli olanaklar sağlayarak tükenmişliği önleyebilirler. Kyriacou (2001) sosyal desteğin olduğu olumlu atmosferli bir okulda çalışmanın önemini vurgulamıştır. Araştırmacıya göre böyle bir ortam, öğretmenlerin sorunlarını diğerleriyle paylaşmasını ve arkadaşlarından çözüm ya da yardım önerisi almalarını sağlayacaktır. Problemlerini paylaşmak ya da teneffüste arkadaşlarıyla sosyal etkinliklerde bulunmak stresi ortadan kaldırarak tükenmişlik duygusunun oluşumunu belli ölçülerde önleyebilecektir. Farber (2000)'a göre ise tüm tükenmişlik türlerini tedavi etmenin en etkili yolu okulun doğasını ve işleyişini değiştirmektir. Okulları öğrenciler için olduğu kadar öğretmenler için de daha sıcak ortamlar haline getirerek bu bozuklukların oluşmasını önlemek ya da en azından oluşum yoğunluğunu ve sıklığını azaltmak olanaklıdır (Akt: Avcı vd. , 2011).

Öneriler;

1. Türkiye'de öğretmen yetiştirmenin temel esasları konusunda ülke çapında bir konsensüs sağlanmalı ve buna dayalı bir ulusal öğretmen yetiştirme politikası geliştirilmelidir. Böyle bir konsensüs, bu alanda atılacak adımların daha kalıcı ve verimli olmasını sağlar. Öğretmen Yetiştirme Milli Komitesini, böyle bir konsensüsün sağlanmasına aracılık edebilir. Komitenin bu rolü gerçekleştirebilmesi, nicelik ve nitelik yönünden yeterli bir temsil ediciliğe sahip olmasına bağlıdır (Öztürk, 2010).
2. Eğitim ve teknik eğitim fakültelerinde daha nitelikli öğretmenler yetiştirilebilmek için buraların, yetenekli ve başarılı öğrencilerin ilk sıralarda tercih ettikleri kurumlar haline getirilmesi gerekir. Bunun yolu, öğretmenliğin cazip hale getirilmesinden geçer. Bu ise, mevcut öğretmenlerin sosyal ve ekonomik statü ve koşullarının iyileştirilmesi ile mümkün olabilir. Bunlara ek olarak, öğretmen yetiştiren kurumların alt yapı yönünden geliştirilmesi de gençlerin bu kurumlara yönelmesinde etkili olabilir (Öztürk, 2010).
3. Eğitim Fakültesinde niteliğin artması için öğretim elemanı ihtiyacı karşılanmalı. Üniversiteler ihtiyaç duyduğu alanlarda öğretim elemanı yetiştirebilmeleri ve alabilmeleri için üniversitelere kadro verilmeli. Öğretim elemanlarının çalışma koşulları iyileştirilmeli.
4. Öğretmenler var olan ekonomik sıkıntıları nedeniyle kendilerini işe verememektedir. Öğretmenlerin maaşları iyileştirilmeli; MEB'e ayrılan pay arttırılmalıdır. Uygun (2013)'a göre; Öğretmenlerden iyi bir hizmet alabilmek için en azından onun geçinebileceği bir ücreti devlet sağlamak zorundadır. Öğretmen hiçbir zaman geçim derdi sorunuyla boğuşmamalıdır. Öğretmenlerin yaşam koşullarını, insanca yaşayabilecek şekilde düzenleyebilmek için bir ödenek bulunabilir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

5. Ülkenin mevcut öğretmen kadrosu, en verimli şekilde kullanılmalı, başka formasyona sahip olan herhangi bir kimsenin yapabileceği işlerde istihdam edilmemelidir. Bu arada, bölgeler arası çarpık öğretmen dağılımına da son verilmelidir (Öztürk, 2010).

6. Öğretmen yetiştirme ve istihdamında YÖK ve MEB arasında koordinasyon eksikliği giderilerek alanlara göre öğretmen yetiştirme ve istihdamında dengesizlik ortadan kaldırılmalı.

7. Öğretmenler Türkiye'nin her yerinde görev yapmaktadır; yolu olmayan, suyu olmayan vb. çalışma şartları kötü olan yerlerde de çalışmaktadırlar. Çalışma koşullarının kötü olduğu yerlerde çalışan öğretmenler, mutsuzlardır ve bu yerlerden kaçış içindedirler. Bu kaçışı engellemek için bu yerlerin çalışma koşulları iyileştirilmeli ya da buralarda çalışan öğretmenlere ek bir ücret verilerek bu yerler cazip hale getirilmeli.

8. Yaşaroğlu (2005)'na göre; Öğretmenlerin bilgilerini güncelleştirmeleri, eksikliklerini tamamlamaları ve alanlarıyla ilgili her türlü yenilikleri izleyebilmeleri için yardıma ve teşvike ihtiyaçları vardır. Hizmet içi eğitim sayesinde her türlü teknolojik gelişme, seminerlere katılanlar vasıtasıyla okullar taşınır. Ne yazık ki hizmet içi programlar çeşitli sebeplerden istenen başarıya ulaşamamıştır. Bu yüzden sistem tekrar ele alınmalı. Hizmet içi eğitimler daha ciddi, işin uzmanları tarafından düzenlenmeli. Öğretmenler bu eğitimlere periyodik olarak alınmalı. Öğretmenlerin bu eğitimlere etkin katılımı sağlanmalı. Bunun için Hizmet içi eğitimin sonunda sınav yapılmalı; sınavda başarılı olmayanlar başarılı olana kadar eğitime tabi tutulmalı. Hizmet içi eğitimler okullarda verilebilir; okullar bu eğitimleri planlamada etkin olmalı.

9. Dolunay vd. (2003) 'ne göre; öğretmenlik gibi mesleklerde tükenmişlik kolay gelişebildiğinden, bu meslekte tükenmişliğin kurumsal olarak tanımlanması ve önlenmesi için; öğretmenlerin kendi duygularını açıkça ifade edebilecekleri, geri bildirim, danışma ve destek sağlayabilecekleri bir sistemin oluşturulması gerekmektedir (Akt: Avcı vd. , 2011).

10. Öğretmen tükenmişliğinde bilgi, beceri, tutum ve davranışları ile pay sahibi olan yöneticilerin ve eğitim-öğretimin nasıl gerçekleşeceği konusunda karar verme yetkisi olanların tükenmişliği giderme sürecinde önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Öğretmenlerle ilgili kararlar alma yetkisine sahip olan bu yöneticiler öğretmenlerdeki tükenmişlik duygusunu gidermek amacıyla onların olumlu davranışlarını gerek sözel olarak ve gerekse de yazılı olarak takdir etmelidirler (Avcı vd. , 2011).

11. Öğretmen yetiştiren kurumlarda, Türk eğitim tarihinde kimi zaman görülen müdahalelere meydan verilmemeli, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel felsefe ve ülkelerini benimsemiş öğretmenler yetiştirilmelidir (Öztürk, 2010).

Sonuç olarak; Öğretmenler ülkelerin kaderlerinde çok önemli bir role sahiptir. Bir ülkede öğretmenlerin statüsü ve çalışma koşulları ne kadar yüksekse ülkenin gelişmişliği, refahı da o kadar yüksek seviyededir. Bu yüzden, öğretmene gereken değer verilmeli; onların daha iyi yetişmesi ve işlerini daha iyi yapabilmeleri için öğretmenlerin sıkıntıları, sorunları çözülmelidir.

KAYNAKÇA

ARABACI, İ. ,POLAT, M.(2012) Türkiye'de Öğretmen Alımlarını Tekrar Düşünmek: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım, Eğitim ve Öğretim Yaklaşımları Dergisi Ağustos 2012, Cilt: 1, Sayı: 2.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

- AVCI, Ü. ve SEFEROĞLU, S.(2011) Bilgi Toplumunda Öğretmenin Tükenmişliği: Teknoloji Kullanımı ve Tükenmişliği Önlemeye Yönelik Alınabilecek Önlemler, Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı 9, 13-26.
- BAŞARAN, İ.(2007)Eğitim Bilimine Giriş, Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- BÜMEN, N. ,ATEŞ, A, ÇAKAR, E. ,URAL, G. ve ACAR, V.(2012)Türkiye Bağlamında Öğretmenlerin Mesleki Gelişimi: Sorunlar ve Önerileri, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:194, Bahar 2012.
- CELEP, C.(Eds.), DOĞAN, E. vd. (2004) Meslek Olarak Öğretmenlik, Ankara: Anı yayıncılık.
- ÇELİKTE, M., ŞANAL, M. ve YENİ, Ö.(2005) Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi ,Sayı : 19 ,2005/2 ,207-237 .
- ERCAN, L.(2003)Motivasyon, KÜÇÜKAHMET, L.(Ed).Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar,3.Baskı, Ankara: , Nobel Yayıncılık,103-118.
- GÜNDÜZ, Y. ve CAN, E.(2011) Öğretmenlerin Eğitim Sistemi ve Uygulamalarına İlişkin Güncel Sorunları Algılama Düzeylerinin İncelenmesi, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Güz 2011, 9(4), 745-774.
- GÜVEN, İ.(2003) 1940'dan Günümüze Öğretmenlerin Ekonomik Sorunlarının Tarihsel Analizi, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:160, Güz 2003.
- HELVACI, M., ŞİMŞEK, S. vd. (2008)Öğretmenlik Mesleğinin Özellikleri; Eğitim ile ilgili Kavramlar, Saylan, N.(Ed). Eğitim Bilimine Giriş, Ankara: Anı yayıncılık,2.Basım, 1-37;313-332.
- KARASAR, N. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemi (17.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Meb Strateji Geliştirme Başkanlığı(2011)Türk Eğitim Sisteminin Örgütlenmesi, Aralık 2011.
- ÖZPINAR, M. ve SARP KAYA, R.(2010)Köyde Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Sorunları, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 27, 17-29
- ÖZTÜRK, C.(2010)21.Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme, OĞUZ, O.(Ed) vd. 21.Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi, Ankara: Pegem Akademi,2.Basım,179-224.
- TELEF, B.(2011) Öğretmenlerin Öz-yeterlikleri, İş Doyumları, Yaşam Doyumları ve Tükenmişliklerinin İncelenmesi, İlköğretim Online, 10(1), 91-108.
- UYGUN, S.(2013)Türk Eğitim Sistemi Sorunları,1.Basım, Ankara: Nobel yayıncılık,197-225.
- UYGUN, S.(2012)Basında Öğretmen Sorunları, Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:194, Bahar 2012.
- YAŞAROĞLU, F.(2005)Bir Meslek Olarak Öğretmenlik, EKİZ, D.(Ed) vd. Öğretmenlik Mesleğine Giriş, İstanbul: Lisans Yayıncılık, 31-78.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/6 Spring 2013

